
Iboende kapasitet

SPRÅKSPALTEN

ANETTE HYLEN RANHOFF

anette.ranhoff@uib.no

Anette Hylen Ranhoff er spesialist i indremedisin og i geriatri, professor ved Universitetet i Bergen og seniorforsker ved Avdeling for fysisk helse og aldring, Folkehelseinstituttet.

BJØRN HEINE STRAND

Bjørn Heine Strand er ph.d., biostatistiker og seniorforsker ved Avdeling for fysisk helse og aldring, Folkehelseinstituttet og Nasjonalt senter for aldring og helse.

ERLEND HEM

Erlend Hem er professor ved Universitetet i Oslo, instituttsjef ved Legeforskningsinstituttet og leder av Gruppe for norsk medisinsk fagspråk.

Uttrykket *intrinsic capacity* betegner en persons samlede evne til god helse og til å motstå sykdom. Vi foreslår å kalle dette for *iboende kapasitet* på norsk.

Termen *intrinsic capacity* ble introdusert av Verdens helseorganisasjon i 2015 for å betegne «*the composite of all of the physical and mental capacities that an individual can draw on*» (1). Termen omfatter mobilitet, sensorisk kapasitet som syn og hørsel, muskelstyrke, kognisjon og psykologisk kapasitet. Det er ikke noen gullstandard for hvordan dette måles, men håndgripestyrke og ganghastighet er to konkrete og objektive mål som ofte brukes for å måle den fysiske kapasiteten, og som er kartlagt i flere store norske studier.

Opprettholdelse og utvikling av *intrinsic capacity* vil, sammen med miljøet og omgivelsene vi lever i, legge grunnlaget for en sunn aldring. Termen er allerede i bruk blant aldringsforskere og myndigheter og betegner på mange måter det motsatte av skrøpelighet (på engelsk: *frailty*) (2). Hva bør vi så kalle dette på norsk?

Intrinsisk kapasitet?

Det første ordet – *intrinsic* – kjenner vi godt i medisinen. På engelsk kalles glykoproteinet som produseres i parietalcellene i mageslimhinnen, for *intrinsic factor*. Tidligere fantes den fornorskede skriveformen *intrinsik* i ordbøkene (3), men i 1983 vedtok fagnemnda i Språkrådet at ordet skulle skrives *intrinsisk* (4). Denne skrivemåten kom inn i Tidsskriftets ordliste i 1993 (5), og slik står det fremdeles (6). Språkrådets begrunnelse for endringen var at adjektivsuffikset *-isk* tilsvarer engelsk *-ic* i andre ord: lingvistisk, psykedelisk osv. Dermed var det logisk at også *intrinsisk* fulgte samme formel. Men det beste er, uttalte rådet, å unngå fremmedordet *intrinsisk* dersom man kan greie seg med et mer velkjent ord (4).

Intrinsic har vært drøftet i språkspalten tidligere. Da ble det påpekt at også i koagulasjonslæren har man brukt uttrykket, men at det etter hvert ble fornorsket til det *interne koagulasjonssystem* og i dag helst *det indre koagulasjonssystem* (7). Kanskje en lignende løsning er greiest også for *intrinsic capacity*?

Det andre ordet i uttrykket – *capacity* – kan vanskelig oversettes med noe annet enn *kapasitet*. Vårt inntrykk er riktignok at ordet *capacity* ofte brukes i engelsk dagligspråk om det vi på norsk ville kalt *evner*, men i et faguttrykk vil likevel *evner* stå for langt unna ordet *capacity* både muntlig og skriftlig.

Iboende kapasitet?

I ordboka står *intrinsic* oversatt med 1) indre, iboende; 2) egentlig, virkelig, reell (8). Av de fem ordene er antakelig *iboende* mest dekkende (9). En optimal oversettelse bør helst kunne tilbakeoversettes, men dette kravet er ikke oppfylt her, ettersom ordboka angir følgende alternativer: *immanent*, *inherent*, *innate*.

«Uttrykket iboende kapasitet er nærmere, varmere og mer forståelig»

At en oversettelse må kunne bli tilbakeoversatt til utgangspunktet, kan imidlertid ikke være et absolutt krav. Vi tror dessuten *intrinsisk kapasitet* vil virke fremmedartet på norsk. Uttrykket *iboende kapasitet* er nærmere, varmere og mer forståelig.

Konklusjon

Vi mener at *iboende kapasitet* er den beste norske oversettelsen av det engelske *intrinsic capacity*. Når uttrykket brukes for første gang i en tekst, kan man sette det engelske i parentes bak: *iboende kapasitet (intrinsic capacity)*. Denne oversettelsen vil bli brukt i aldringskapitlet i Folkehelserapporten som nå revideres.

REFERENCES

1. Verdens helseorganisasjon. Integrated care for older people: guidelines on community-level interventions to manage declines in intrinsic capacity. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/258981> Lest 20.3.2022.
2. Wyller TB, Hem E. De skrøpelige. Tidsskrift for omsorgsforskning 2020; 6. <https://doi.org/10.18261/issn.2387-5984-2020-01-02> Lest 20.3.2022.
3. Øyri A. Norsk medisinsk ordbok. 3. utg. Oslo: Samlaget, 1994: 356.
4. Norske avløserord. Språknytt 1983; 11: 11.
5. Skikk og bruk i Tidsskriftet: med ordliste og veiledning for manuskriptforfattere. Lysaker Tidsskrift for Den norske Legeforening, 1993.
6. intrinsisk faktor. I: Tidsskriftets ordliste. <https://tidsskriftet.no/annet/ordliste> Lest 20.3.2022.
7. Stavem P, Brosstad F, Heldal D et al. Intrinsic/intrinsik faktor – ikke intrinsisk faktor. Tidsskr Nor Legeforen 1993; 113: 2033.
8. intrinsic. I: Stor engelsk-norsk ordbok. <https://www.ordnett.no/search?language=en&phrase=intrinsic> Lest 20.3.2022.
9. iboende. I: Det norske akademis ordbok. <https://naob.no/ordbok/iboende> Lest 20.3.2022.

Publisert: 13. juni 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0241

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 12. juli 2026.